

Úvodné slovo

Lysák

Vážení čitatelia, po rušnom polroku práce a významných udalostí užívame, každý po svojom, dovolenkovú, či prázdninovú pohodu, naberáme nové sily a hútame, čo nám prinesie druhý polčas tohto roka.

Ten prvý bol pre Slovensko naozaj rušný a bohatý na udalosti doma i v zahraničí. Terajšie makroekonomické výsledky sú nádejné, o čo sa v značnej miere pričínili najmä automobilový priemysel i niektoré ďalšie odvetvia národného hospodárstva. Vláda a jej oddané médiá nám ich vykresľujú v ružových farbách a sľuboch skorej svetlej budúcnosti. Veda, výskum, školstvo, zdravotníctvo, celé regióny však živia. Veľká časť občanov, hlavne mladá generácia a dôchodcovia, sa však ocitá v nedobrom, niektorí v bedárskom, položení. Zdrojové "suchoty" postihli aj naše SILOČIARY. Boli sme nútení výrazne znížiť náklad, takže dočasne nemôžeme uspokojiť všetkých našich čitateľov v printovej forme, čo chceme v krátkom čase prekenuť a rozšíriť okruh našich čitateľov prostredníctvom prenosu SILOČIAR aj na stránky internetu.

Vo svetovom hospodárstve, napriek vojnovým požiarom vo viacerých regiónoch, dochádza k určitému oživeniu. Týka sa to Austrálie, Japonska, Európskej únie i USA.

Vyhliadky pre najbližšiu budúcnosť nevidia naši občania vôbec ružovo. Odráža sa to vo veľkej skepse, ktorá sa odrazila, okrem iného, v nízkej účasti na ďalšom neúspešnom referende a nedávno i v najmenšej účasti - v rámci európskej dvadsaťpäťky - vo voľbách europoslancov. To už by mal byť výstražný signál pre kompetentných.

Určitú nádej vidia mnohí v tom, že po predchádzajúcom vstupe do OECD sme sa stali členmi ďalších dvoch významných medzinárodných organizácií - NATO a od prvého mája aj Európskej únie. To je pozitívne, ale môže byť pre nás prospešné len vtedy, keď suverenita Slovenska bude vecou autority, nie servility. Keď všetky politické sily, riadiaca sféra, podnikatelia, my všetci občania SR budeme zodpovedne pracovať a presadzovať národnostátne záujmy v medzinárodných zoskupeniach. Tak ako to robia všetky úspešné demokratické štáty. Kto nepôsobí v tom duchu, musí byť braný na zodpovednosť!

K upokojeniu v našej spoločnosti a k oživeniu hospodárskej a zahraničnej politiky by mohol značnou mierou prispieť novozvolený prezident SR Ivan Gašparovič. Jeho fundovaný i ambiciózný program dáva k tomu predpoklad. Ak si vytvorí taký okruh spolupracovníkov, ktorí spolu s ním nepodľahnú inozájmovým tlakom, ktoré už stihli prezentovať svoju nespokojnosť s programovou orientáciou prezidenta.

Želáme Vám vážení čitatelia, do ďalších dní tohto roka úspechy, rodinnú i osobnú pohodu.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Falis

Minulý týždeň sa uskutočnil seminár na Rade NEZESu o otázkach energetiky a zachovania energetickej bezpečnosti Slovenskej republiky. Na seminári sa zúčastnil aj odborník naslovovzatý, poslanec NR SR, Ing. Tibor Mikuš. Úvod svojej prednášky začal trochu pesimisticky v duchu,

ktorý už dávnejšie v našom štáte vládne, a ktorého sme dennodenne svedkami. Je na škodu, že sa dlhodobé štúdie a koncepcie ako zabezpečiť budúce energetické potreby Slovenska pri optimálnom využití zdrojov označujú len nálepkou jednej politickej strany, pretože väčšinou majú len takú trvácnosť, akú má tá ktorá strana vo vláde. Energetika je stále príliš spolitizovaná a časť odborníkov nemá prístup ani len k diskusi o danej problematike.

Treba jasne povedať, že predčasné odstavenie elektrárne V-1 v Jaslovských Bohuniciach spôsobí nielen zvýšenie CIEN elektrickej energie, ale môže ohroziť aj vývoj hospodárstva na Slovensku. Do r. 2008 príde k zníženiu inštalovaného výkonu aj v konvenčných zdrojoch (Nováky, Vojany, atď.). Pri uvažovaní minimálneho rastu spotreby elektriny (1,2 % ročne) a odstavení vyššie uvedených zdrojov bude v elektrizačnej sústave Slovenska po r. 2008 chýbať takmer 1500 MW výrobných kapacít. Slovensko sa stane veľmi silne závislé na importe elektriny a navyše nebude schopné plniť technické záväzky, ktoré vyplývajú z účasti v prepojenom európskom elektrizačnom systéme UCTE. Treba jasne povedať, že sa nedá doviesť akékoľvek množstvo energie (vývoj v posledných rokoch) na akúkoľvek vzdialenosť. Táto závislosť na dovoze elektriny môže odrádzať investorov od budovania nových industriálnych prevádzok na Slovensku vzhľadom na veľmi negatívne príklady škôd z nedávnych výpadkov dodávok elektriny v Taliansku, Španielsku, Švédsku, Anglicku či v Kalifornii. Okrem toho sa v roku 2008 očakáva výrazné zvýšenie ceny elektriny v celej Európe, čo ešte zvýrazní negatívne dopady odstavenia V-1 na celé hospodárstvo Slovenskej republiky (ktoré nás bude stáť podľa odhadov 14 miliárd, kým z EÚ dostaneme 6,5 – 7 mil.).

Aj keď pri energii zostáva zdroj číslo jedna stále voda, pričom Slovensko má vysoký hydropotenciál, vieme z neho pokryť len 15 – 20 % ročnej spotreby. Jadrová energia nám pokrýva 60 %. Treba zdôrazniť, že v porovnaní s konvenčnými elektrárnami produkujú jadrové elektrárne neporovnateľne menšie množstvo emisií, čím oveľa menej zaťažujú životné prostredie a aj masa vyhoreného paliva na uloženie je niekoľko tisíc násobne nižšia.

Musíme zdôrazniť, že obidva bloky elektrárne V-1 boli v 90. rokoch zrekonštruované tak, aby splnili tie

najprísnejšie kritériá Úradu jadrového dozoru SR a tiež požiadavky Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu. Závery misií medzinárodných expertov vždy potvrdili vo svojich správach technickú odbornosť a vysokú bezpečnosť elektrárne. Z ich záverov vyplýva, že môžu spoľahlivo fungovať ďalších 60 rokov. Rozhodnutie o odstavení v roku 1999 bolo prijaté narychlo, zbytočne sa s ním vláda ponáhľala a preto by sme ešte mali zvážiť opodstatnenosť tohoto rozhodnutia.

Na Slovensku sme už mnohokrát boli svedkami, že dobré projekty dostali politickú nálepku a boli zastavené (a pochované). Spochybňované bolo Gabčíkovo, diaľnice, teraz Mochovce. Všetky sa s určitým oneskorením začali znova rozbiehať, ale s vyššími nákladmi.

Treba upozorniť na to, že hlavne politici zo Slovenska by sa pri prezentácii v zahraničí mali, ba priam musia, správať zodpovedne voči vlastnému štátu. Pretože mnohokrát zahraniční politici argumentujú práve tým, že „veď to hovoria aj vaši“. Avšak zabudnú pripomenúť, že absolútne bez reálnych vedeckých a technických podkladov.

Môžeme len dúfať, že sa odborné otázky dostanú znova do odbornej diskusie profesionálov, ktorých začnú aj ostatní politici pozorne počúvať a prestane sa im dávať politická nálepka. Jedine tak budú schopní konať v záujmoch Slovenskej republiky a jej občanov.

Ing. Peter Falis

Rezervované pre makroekonomiku

Poľnohospodárske dotácie v EÚ po našom vstupe

Napriek tomu, že sme si v prístupových rokovaniach azda vyriešili naše postoje a vzťahy nášho poľnohospodárskeho sektora k „spoločnej poľnohospodárskej politike“ (CAP) EÚ, posledné obdobie signalizuje „problémy“. Ide už nielen o formu a metódy poskytovania (na produkciu či na hektáre a kusy), ale aj o výšku **dotácií** v relatívnom, resp. v absolútnom vyjadrení.

Slovensko, rovnako ako ďalších 9 európskych krajín, sa má od roku 2004 „prifázovať **systémovo**“ k CAP tak, aby vytvoril systém: úhrada spoločenských nákladov na domácu produkciu poľnohospodárskych výrobkov „**cenami výrobcov** (farmer prices) a **dotáciami z rozpočtov EÚ a SR ako členskej krajiny**“. Tieto systémové dotácie z rozpočtov tvoria len časť z celkových dotácií – predstavujú tzv. **trhovú podporu poľnohospodárstva**. Patria sem napr. „priame platby na plodiny na ornej pôde“, ktoré v roku 1999 dosiahli v EÚ sumu 15 124 ECU/ha využitej poľnohospodárskej pôdy (ďalej UAA). Trhové dotácie na rastlinnú a živočíšnu produkciu dosiahli v EÚ 236,5 ECU/ha UAA. **Samotné priame platby v EÚ sú o 80 % vyššie ako celkové doterajšie podpory pre poľnohospodárstvo v SR**, ktoré dosiahli len 68,7 ECU/ha

Klinko

UAA. Celkové dotácie v EÚ tvoria **56 % príjmu rodinných fariem (236 ECU/ha UAA)**.

Nákupné ceny poľnohospodárskych výrobkov (farmer prices) v EÚ a na Slovensku majú a budú mať, i vzhľadom na vývoj svetových cien, tendenciu približovania sa ku klesajúcim cenám EÚ. Plánované pomalé zvyšovanie podielu uplatňovaných kompenzačných platieb z rozpočtu EÚ, ktorý je až do roku 2006 fixovaný, pri **rýchlejšom znižovaní** podielu spoluúčasti národného rozpočtu SR (pod 75 % v roku 2004, 50 % v roku 2005, až pod 25 % v roku 2006), **objektívne prinesie nerovnováhu príležitostí a rozdiely medzi novými a starými členmi únie sa prehĺbia**. Je preto krajne nezodpovedné od niektorých tzv. analytikov, keď kritizujú vládu, že „... dáva do poľnohospodárstva viac, ako musí pre EÚ ... a tvrdia, že vláda ako celok je skôr vládou poľnohospodárov ako učiteľov ... a ... že medzi prioritami strednodobého plánu na roky 2005 – 2007 (aký to paradox – ako keby táto vláda mala skutočne nejaký plán!) ... na samom vrchu bezpečne tróni poľnohospodárstvo, čo je úplne nepochopiteľné, a poškodzuje záujmy väčšiny obyvateľstva“. Takúto „hlbokomyseľnú národohospodársku múdrosť“ hlása napr. hlavný ekonóm ING Bank na Slovensku Ján Tóth (pozri PRAVDA, 29. apríla 2004).

Neviem kedy a kde uverejnil a vykonal pán hlavný ekonóm zahraničnej banky hlbokú **analýzu komparatívnych výhod** jednotlivých odvetví ekonomiky, hlavne slovenskej, keď mu vyšlo, že naše poľnohospodárstvo nepatrí na prvé, ale asi skôr na posledné miesto v štruktúre výhodnosti. Pánu analytikovi nešlo ani tak o reálne komparatívne výhody jednotlivých odvetví, ale zrejme len o rozdeľovanie **dotácií zo štátneho rozpočtu**. Asi sa mu nepáči ani to, že EÚ cez systém trhových a iných dotácií **prerozdeľuje viac ako 50 % spoločného rozpočtu prevažne v prospech poľnohospodárstva** (vrátane spotreby potravín) a v prospech **rozvoja vidieka a regiónov**. Veľmi paradoxne vyznieva analytikova výčitka na adresu „jednej koalícnej vládnej strany“, ktorá akoby nechcela optimálne využívať peniaze na regionálny rozvoj, lebo „... južným zaostalým regiónom by oveľa viac pomohla výstavba infraštruktúry, nie dotácie do poľnohospodárstva“ (tamtiež).

Asi žiadny ekonóm nepopiera, že v hospodárskom mechanizme krajiny, ktorý je charakterizovaný ako trhová ekonomika, nemožno za optimálny považovať systém založený len na dotáciách a subvenciách. Za normálny treba považovať systém fungujúci na báze rovnovážnych **trhových cien**, a to tak všetkých výrobných faktorov (práca, pôda, kapitál) ako aj všetkých tovarov a služieb. V reálnom živote však skoro každá samostatná ekonomika ktorejkoľvek krajiny alebo zoskupenia krajín, akým je alebo bude aj EÚ, má systém cien navzájom odlišný. Rôzne sú tak relácie, hodnotová štruktúra, aj hladina a úroveň cien.

Napríklad nedávno Eurostat zverejnil porovnanie „**úrovne resp. hladín cien „všetkých súčasných 25 členov EÚ vrátane Slovenska a to voči priemeru EÚ=100**“. Podľa tohto porovnania **nadpriemernú úroveň cien má len 8**

členských krajín, pričom najvyššiu z nich má Dánsko (130,7) a najnižšiu (menej než 60 bodov voči priemeru) má 7 krajín. Podľa tohto porovnania vyplýva, že vôbec **najnižšiu úroveň cien** má v EÚ práve Slovensko – voči priemeru jeho hladina cien dosahuje len 43,5 bodov. Vystáva otázka, či tieto relácie cenových úrovní signalizujú nejaký vzťah k rovnovážnemu systému cien, alebo či súvisia s jeho deformáciami sústavou dotácií a subvencií v poľnohospodárstve?

Máme k dispozícii prepočty miery dotovania poľnohospodárstva a spotreby potravín v roku 1996 za EÚ 15 a za SR, a to vyjadrené tzv. ekvivalentom produkčných subvencií (PSE) a ekvivalentom spotrebiteľských subvencií (CSE). Porovnanie ukazuje, že tzv. staré krajiny EÚ 15, z ktorých 8 má nadpriemernú cenovú úroveň (nad 100 bodov), poskytovalo v roku 1996 **poľnohospodárstvu až 43 % podporu (PSE) a občanom ako spotrebiteľom potravín (CSE) 22 %**. Slovensko, ktoré má absolútne najnižšiu cenovú úroveň (43,5 priemeru EÚ) **poskytlo poľnohospodárstvu SR podporu len vo výške 19 % PSE, podpora spotrebiteľom vďaka relatívne vyšším maloobchodným cenám potravín nebola však nijaká: CSE=0 %**.

Vychádza nám teda, že existuje vlastne opačná korelácia – krajiny s relatívne najvyššou úrovňou cien (pôvodná EÚ) majú aj **najvyššiu úroveň podpory „potravínového sektora“** (PSE+CSE = 43+22 = 65 %). To je ale podľa „analytikov“ radiacich ministromi financií „... nepochopiteľné a poškodzuje záujmy väčšiny obyvateľstva“. Teda treba na naše poľnohospodárstvo zaútočiť na dvoch frontoch: okrem regulovane otváraných **cenových nožníc** pripojiť ešte otvorenejšie **nožnice v dotáciách k EÚ**.

doc. Ing. Ladislav Klinko, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Vnútorne podmienky japonského ekonomického zázraku

Mimoriadny povojnový hospodársky úspech Japonska mal svoj pôvod v rôznych skutočnostiach, čiže vyvolali ho rozličné faktory. Bezosporu mala na ňom svoj diel priaznivá vonkajšia, t. j. medzinárodná politická a hospodárska situácia. Napriek tomu boli to práve vnútorné podmienky (faktory), ktoré rozhodujúcou mierou k tomu prispeli.

Veľmi rýchly rast hospodárstva Japonska podporili nižšie uvedené ekonomické faktory:

Japonský ekonomický zázrak spočíval značne na sústredení pozornosti na rozvoj ľudských zdrojov. Amartya Sen, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu z r. 1998, napísal o tejto politike v článkoch uverejnených v rokoch 1999-

2000, že orientácia na rozvoj ľudskej spôsobilosti sa zintenzívnila už na začiatku obdobia modernizácie v ére Meidži (1868-1911). Súčasne poznamenal, že japonské skúsenosti diskreditujú nepodloženú vieru, ktorá panovala v niektorých politických kruhoch najmä na Západe, že rozvoj ľudských zdrojov je druh luxusu, ktorý si môže dovoliť len bohatšia krajina. Po druhej svetovej vojne disponovalo Japonsko hojnou ponukou lacnej, kvalitnej a vysoko vzdelanej pracovnej sily, ktorá bola pripravená osvojiť si modernú technológiu a vedela ju využívať.

Ekonomický rozvoj popoháňali rozsiahle investície súkromného sektora, ktorých priemerné ročné tempo rastu v rokoch 1955-1970 bolo v jednotlivých päťročných obdobiach rýchlejšie ako tempo rastu HDP, t. j. 11,4%, 14,8% a 18,1%. Tento ich vývoj umožňoval dostatok domáceho kapitálu. V spoločnostiach sa podieľali na ňom zhruba z dvoch tretín externé finančné zdroje, z ktorých hlavná časť pripadala na úvery. Rýchle ekonomické napredovanie podporovali tiež verejné investície. V dekáde 1961-1970 bol priemerný ročný rast podnikateľských investícií 16,6% a vládnych investícií 14,4%.

Dôležitú úlohu zohralo vybavenie priemyslu pokrokovou technológiou, ktorú získavalo Japonsko zo zahraničia, najmä z USA. Toto obdobie sa zvykne označovať ako „revolúcia vo vede i technológii“. Japonsko využilo poučku, že je oveľa lacnejšie kúpiť a prevziať novú zahraničnú technológiu, než ju vyvíjať vlastnými silami.

Podľa výpočtu amerického autora Richarda Katza prispel k rastu HDP Japonska v rokoch 1953-1971 o niečo menej než polovičnou čiastkou „input“ kapitálu a práce, kým jeho väčšina pochádzala zo zvýšenia súhrnnej produktivity. V rokoch 1953-1961 bol jej podiel na raste HDP 57% a v rokoch 1961-1971 53%.

K pozitívnemu hospodárskemu vývoju prispeli tiež nízke výdavky na zbrojenie, ktoré sa udržiavali približne vo výške 1% HDP, ba niekedy i menej. Pretože Japonsko bolo po vojne zbavené armády, umožnilo mu to sústrediť svoje kapacity na výrobu civilného tovaru.

Na hospodárskom raste sa významne podieľal zahraničný obchod, ktorý začal rásť od r. 1955. Nebývalým tempom sa vyvíjal vývoz, ktorý však nebol rozhodujúcim hnacím motorom prosperity japonskej ekonomiky. Za dvadsať rokov (1955-1975) stúpol 27,7 násobne. S jeho rastom sa zvyšoval objem dovozu, ale pomalším tempom. Priemerný ročný rast dovozu a vývozu bol v rokoch 1961-1970 16,1% a 14,7% a v rokoch 1971-1980 9,7% a 5,9%. Na rozdiel od doby pred r. 1965, keď sa zahraničný obchod vyznačoval deficitom, nastala v rokoch 1965-1973 ale i neskôr dlhá reťaz prebytku vývozu.

Rýchly ekonomický rast podporovala liberalizácia trhu a vytváranie slobodnej konkurencie. V porovnaní s predvojnovým trhom, ktorý ovládali mocné „zaibacu“ (veľké konglomeráty) a kartely, a ktorý brzdili rozličné obmedzenia, sa stal povojnový trh omnoho slobodnejší. Väčšina rozhodnutí sa prijímala na pôde podnikateľských subjektov.

Sedlák

Ťahúňom ekonomiky boli v zásade veľké korporácie, spočiatku ťažkého priemyslu vrátane petrochémie a neskôr automobilového priemyslu a spotrebnej elektrotechniky. Priemyselné organizácie sa modernizovali a rástli čo do veľkosti, čím sa podporovalo z hospodárňovanie ich výroby.

O nadmieru pozitívny vývoj Japonska po druhej svetovej vojne sa pričínal japonský model trhového hospodárstva. Vychádzal z Keynesovej teórie, ktorú kombinoval s historicko-kultúrnymi osobitosťami japonskej pospolitosti. Japonský hospodársky model sa vyznačoval cieľavedomosťou, dlhodobosťou (vyjadrenou dlhodobým plánom, dlhodobými kapitálovými investíciami a orientáciou na rozvoj ľudských zdrojov) a uplatňovaním štátnej regulácie, pri ktorej sa využívali nástroje fiškálnej a monetárnej politiky.

Japonské úspechy po druhej svetovej vojne nemožno vysvetliť len vplyvom ekonomických podmienok či faktorov. Skúsenosť ukazuje, že technicko-ekonomický vývoj nie je automatický proces, ale že ho určujú i duchovné, mravné faktory. V tejto súvislosti sa niektorí autori odvolávajú na tézu Maxa Webera, podľa ktorej „hospodárska sila krajiny závisí od étosu spoločnosti.“

Amartya Sen v článku z r. 2000 píše, že úsilie spojiť ekonomiku s morálkou „... je vskutku významnou charakteristikou japonskej ekonomickej histórie.“ Ďalej pokračuje, že „kombinácia etického správania s praktickým podnikaním hrala významnú úlohu v udivujúcom ekonomickom úspechu Japonska...“ Napokon vyslovuje názor, že Japonsko potvrdilo „... falošnosť dominantnej európskej teórie ...“, podľa ktorej egocentrizmus zabezpečuje najefektívnejší spôsob... dosahovania ekonomického pokroku.“

Etický princíp sa zakomponoval do systému japonského manažmentu, ktorý zohral významnú rolu v povojnovej obnove a ekonomickom rozvoji. Jednou z hlavných ideí, o ktorú sa opieral, bola jeho orientácia na ľudí. Vychádzalo sa z filozofie, že jadrom manažmentu sú medziľudské vzťahy. Základom japonského manažmentu a kľúčovou sociálnou premisou ekonomického úspechu Japonska bol skupinovo orientovaný postoj, čiže kolektivismus, na rozdiel od individualizmu. Zamestnávateľia i zamestnanci chápali firmu ako „uzavretú komunitu“, ktorá funguje s ňou jedna veľká rodina, alebo ako zamestnanecký syndikát.

Prof. Ing. Mikuláš Sedlák, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Jarné zasadanie Parlamentného zhromaždenia NATO v Bratislave

Za jednu z najväčších zahraničnopolitických udalostí, ktorá sa udiala na Slovensku v poprevratových časoch, sa v rade vyhlásení vládnych politikov i médií označilo jarné zasadanie Parlamentného zhromaždenia

NATO (ďalej len PZ NATO), uskutočnené v Bratislave 28. mája až 1. júna 2004. PZ NATO predstavuje jeden z prvkov, ktoré pôsobia v rozsiahlych a zložitých mechanizmoch fungovania tejto regionálnej bezpečnostnej organizácie.

Stretnutia PZ NATO sa konajú dvakrát do roka – na jar a na jeseň. Na zasadaniach sa na úrovni zástupcov parlamentov diskutuje o bezpečnostných, politických a ekonomických otázkach, ktoré súvisia s jeho pôsobením. V súčasnosti sa na schôdkach PZ NATO zúčastňuje, okrem 26 členských krajín NATO, aj 13 asociovaných štátov, ktoré sú k organizácii pridružené v rámci podielu na rôznych programoch realizovaných od začiatku 90. rokov minulého storočia. Ide o Albánsko, Arménsko, Azerbajdžan, Fínsko, Gruzínsko, Chorvátsko, Macedónsko, Moldavsko, Rakúsko, RF, Švajčiarsko, Švédsko a Ukrajinu. Na stretnutia PZ NATO je okrem toho pozývaných i 8 krajín v pozícii pozorovateľov - Austrália, Bosna a Hercegovina, Egypt, Izrael, Japonsko, Maroko, Srbsko a Čierna Hora a Tunisko. Na tieto zasadania prichádzajú aj delegácie Zhromaždenia ZEÚ, Európskeho parlamentu a PZ OBSE.

Počet členov, zastupujúcich jednotlivé krajiny, je odvodený od počtu obyvateľov. Dokopy má zhromaždenie vyše 300 členov, ale nikdy sa nestretávajú všetci. Nie je stanovená žiadna hranica účasti a je na individuálnom rozhodnutí zástupcov, kto príde na zasadanie. Závery (správy), prijaté na PZ NATO, majú pri rozhodovaní na summitoch NATO váhu len poradného hlasu. Na schôdke v Bratislave sa zúčastnilo 200 delegátov zo 46 krajín. Nebolo zastúpené Gruzínsko. Delegátov sprevádzal sprievod ďalších 400 osôb. V tlačovom stredisku bolo akreditovaných zhruba 300 novinárov.

Najväčšia delegácia prišla z USA. Zaujímavé je, že z 30 osôb až osem tvorilo vojenský sprievod, medzi ktorými boli aj dvaja plukovníci. Ďalšie veľké delegácie prišli z NSR (28 členov), z RF (23 členov), z Veľkej Británie (19 osôb) a Francúzska (18 členov). Naopak po jednej osobe boli zastúpené Izrael, Japonsko, Moldavsko a Tunisko.

Rokovania PZ NATO sa uskutočňujú v piatich výboroch: výbor pre civilnú dimenziu bezpečnosti, výbor pre obranu a bezpečnosť, ekonomický a bezpečnostný výbor, politický výbor a výbor pre vedu a technológie. V Bratislave sa prerokovalo celkom 14 správ. Z regionálneho hľadiska išlo o pomerne pestrú problematiku. Zaoberali sa situáciou v rámci krajín NATO, ale aj v transatlantických vzťahoch, najmä medzi NATO a EÚ. Okrem toho sa hovorilo o situácii a vývoji v ďalších regiónoch, najmä budúcnosti Afganistanu a vojenskej operácie na jeho území. Ďalej sa dotkli aj udalostí v zakaukazských republikách bývalého ZSSR, ako aj Iraku. Z hľadiska obsahu sa diskutovalo, okrem všeobecných politických, bezpečnostných a ekonomických otázok fungovania NATO, aj o problémoch boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, ako aj o environmentálnych témach.

Rokovanie PZ NATO bolo prípravou na summit NATO, ktorý sa má uskutočniť v Istanbule, považovalo sa však aj za oslavu vstupu Slovenska a šiestich ďalších krajín do NATO.

Za hlavnú tému médiá označili debatu o ďalšom vývoji situácie v Afganistane, kde hrozí, že prebiehajúca vojenská operácia nesplní stanovené ciele. Účastníci PZ NATO vyzvali jeho členské štáty, aby našli prostriedky na záchranu tejto operácie, ktorá je historicky prvá mimo územia Európy. Predseda PZ, člen Kongresu USA D. Bereuter uviedol, že ak NATO nenapraví nedostatky, misia bude čeliť hrozbe a vyzval na posilnenie jednotiek. Neschopnosť členských krajín vyslať do hornatého Afganistanu plánovaný počet vojenskej techniky a osôb označil za zlyhanie politickej vôle. Cieľom operácie ISAF je po páde Talibanu zlikvidovať zostatky teroristov a doviesť Afganistan k voľbám. Tie sa však blížia a ako sa konštatovalo v Bratislave, v súčasnej situácii sa nedá zabezpečiť ich regulárny priebeh.

V očiach slovenskej verejnosti vyvolalo rokovanie PZ NATO protirečivé dojmy najmä v súvislosti s kolosálnymi bezpečnostnými opatreniami a masívnym nasadením príslušníkov bezpečnostných zložiek a ich techniky. Išlo asi o 1000 policajtov, ktorí boli priamo v teréne a medzi ktorými nechýbali policajní ťažkoodenci, kukláči a ostreľovači, ďalších 3000 policajtov bolo pripravených v zálohe. Ďalej bolo nasadených skoro 20 kusov ťažkej vojenskej techniky (štyri obrnené transportéry, tri vrtuľníky, šesť vodných striekačiek a šesť obrnených transportérov). Na pomoc bola pripravená aj vojenská jednotka v sile asi 100 osôb.

Bratislavské zasadanie PZ NATO neprinieslo nič nové pre riešenie problémov medzinárodnej bezpečnosti. Vyvolalo len ďalšie otázky o reálnej schopnosti NATO riešiť najvýznamnejšie problémy bezpečnosti v dnešnom svete, ktoré sa čoraz viac presúvajú z vojenskej do nevojenskej oblasti.

doc. PhDr. František Škvrnda, CSc.

Osobnosti

Wassily Leontief

obdržal Nobelovu cenu v roku 1973 za svoje práce v oblasti medziodvetvových vzťahov a štruktúrnej analýzy na centrálnej úrovni.

Narodil sa 5.8.1906 v Petrohrade v rodine profesora ekonómie. V roku 1921 začal na Leningradskej univerzite študovať filozofiu, sociológiu a ekonomiku a v roku 1925 získal titul promovaneho ekonóma. V štúdiách pokračoval na Berlínskej univerzite u prof. W. Sombarta a L. Bortiewicza a na základe dizertačnej práce „Wirtschaft als Kreislauf“ obdržal doktorát filozofie. Ako pracovník Ústavu svetovej ekonomiky na univerzite v Kiele sa v rokoch 1927 – 1930 zaoberal výskumom štatistických ponukových a dopytových kriviek, túto prácu však prerušil v roku 1929

dvanásťmesačným pobytom v Číne, kde pôsobil ako poradca pri ministerstve železníc. Od roku 1931 pracoval na National Bureau of Economic v New Yorku a v roku 1932 prešiel na katedru ekonómie Harvardskej univerzity. V roku 1946 sa stal profesorom ekonómie a v roku 1948 zorganizoval Harvardský projekt ekonomického výskumu (Harvard Project of Economic Research), riaditeľom ktorého bol až do roku 1973. Od roku 1965 bol aj predsedom Harvard Society of Fellows.

Keď dospel k záveru, že dlhšie analýzy nemôžu poskytnúť dostatočné podklady na zásadné pochopenie štruktúry a fungovania ekonomických systémov, uložil si v roku 1931 za cieľ sformulovať teóriu všeobecnej rovnováhy. V roku 1932 získal štipendium na zostavenie prvých medziodvetvových bilancií americkej ekonomiky za roky 1919 a 1929 a v roku 1941 publikoval prácu „Structure of the American Economy“. V závere svojej vedeckej činnosti sa venoval štúdiu vplyvov ekonomického rastu na narušovanie životného prostredia a otázkam sociálnej a hospodárskej politiky v súvislosti s predpokladanými evolučnými a revolučnými zmenami.

W. Leontief bol členom celého radu vedeckých spoločností a inštitúcií a nositeľom množstva čestných titulov a ocenení, vrátane titulu dôstojníka francúzskej Čestnej légie (1968) a čestného rektorátu parížskej Sorbonny (1972).

Redakcia

Recenzia

RECENZIA

Eudmila Lipková a kolektív EURÓPSKA ÚNIA

Rozšírením Európskej únie (EÚ) o desať nových členov 1.5.2004, medzi ktorými je aj Slovenská republika, sa problematika Európskej únie stala vysoko aktuálna. Tí, ktorí sa tejto problematike venujú, čoraz častejšie budú vyhľadávať súhrnné odborné informácie o tejto problematike.

Autorka s kolektívom vo svojej publikácii „Európska únia“ prezentovala širokú škálu poznatkov. Vysvetľuje najprv teoretické základy ekonomickej integrácie, jej vývojové etapy, inštitucionálnu štruktúru dnešnej Európskej únie, úlohy jednotlivých jej inštitúcií, financovanie spoločného rozpočtu a jeho predpokladané reformy. Osobitú pozornosť venuje priemyselnej politike EÚ a jej vzťahom k životnému prostrediu.

V pätnástich kapitolách podrobne rozoberá oblasti, ktorých prezentáciu si dala autorka s kolektívom za cieľ. V prvej a druhej kapitole vysvetľuje teoretické základy ekonomickej integrácie a jej vývojové etapy. V tretej kapitole rozoberá štruktúru EÚ a úlohu jednotlivých inštitúcií. Štvrtá, piata a šiesta kapitola je venovaná spoločným politikám. Zamiera sa najmä na obchodnú, priemyselnú a poľnohospodársku politiku. Dôležitá, hlavne

z nášho pohľadu, je siedma kapitola, ktorá rozoberá mechanizmus financovania EÚ. Ôsmu kapitolu môžeme zaradiť medzi spoločné politiky EÚ, ktorá sa zaoberá dopravou. Tu je treba podčiarknuť, že budovanie spoločných dopravných sietí patrí medzi priority. Deväta kapitola sa zaoberá prehlbovaním integrácie EÚ, čo sa prejavuje zavedením spoločnej meny a vytvorením menovej únie. Obchodnou politikou voči tretím krajinám sa zaoberá desiatka kapitola. Vzťahy k životnému prostrediu, ktoré rozoberá jedenásta kapitola, potvrdzujú prioritu ochrany životného prostredia v EÚ. Osobitná pozornosť je venovaná spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike v dvanástej kapitole. Trinásta kapitola sa venuje voľnému pohybu osôb v rámci únie a opatreniam, ktoré budú musieť všetky členské krajiny splniť, aby sa voľný pohyb osôb stal vo všetkých krajinách únie realitou. Ako ďalej s rozširovaním o nových členov rozoberá štrnásť kapitola. Posledná kapitola sa zaoberá budúcnosťou Európskej únie, ktorej hlavnou úlohou je komplexná reforma a to hlavne inštitucionálneho a právneho charakteru.

Publikáciu odporúčame nielen študentom vysokých škôl, kde sa prednáša problematika hospodárskej spolupráce v rámci Európskej únie, ale každému, kto sa v teoretickej a praktickej rovine venuje tejto problematike.

Ing. František Vojtech

Mladí a veda

Je Európska únia medzinárodnou organizáciou?

Medzinárodné organizácie v súčasnom ponímaní sú významným fenoménom, ktorý sa rozvíja hlavne v posledných dvesto rokoch. Prvé z nich sú spojené s konaním Viedenského kongresu, ktorý sa uskutočnil v roku 1815. Aj pred týmto obdobím sa dá hovoriť o medzinárodných organizáciách, no až od tohto roku môžeme hovoriť o klasických medzinárodných organizáciách, ako ich poznáme dnes.

Aj napriek takmer 200-ročnému pôsobeniu medzinárodných organizácií, bližšia pozornosť sa im začína venovať až koncom 20. storočia. Medzinárodné organizácie sa stali predmetom skúmania medzinárodného práva, ekonómie, politológie, sociológie, a ďalších vedných disciplín.

Európska únia je jedným z najvýznamnejších regionálnych integračných zoskupení súčasného sveta, ktoré si zasluhuje pozornosť.

Pri určení, či je Európska únia medzinárodnou organizáciou, alebo nie, budeme vychádzať z definície medzinárodnej organizácie. Mnohí autori, slovenskí, českí, ale aj zahraniční, sa pokúšajú vo svojich prácach definovať, prípadne určiť základnú charakteristiku medzinárodnej

organizácie. Aj napriek tomu, že v súčasnosti nejstuje jednotná definícia tohto pojmu, na základe definícií rôznych autorov môžeme vymedziť niektoré základné charakteristiky, ktoré musia, alebo by mali byť splnené, aby sme o určitom zoskupení štátov prípadne iných subjektov mohli povedať, že je medzinárodnou organizáciou. Týmito charakteristikami sú: uzatvorenie zakladajúcej zmluvy, členstvo minimálne dvoch (niektorí autori presadzujú členstvo troch) subjektov a spôsob usporiadania, resp. štruktúra medzinárodnej organizácie.

Čo sa týka zakladajúcej zmluvy, uzatvárajú ju medzi sebou subjekty, ktoré sa rozhodli spolupracovať v nejakej konkrétnej oblasti, pričom si uvedomili výhodnosť spolupráce, pomocou ktorej je možné riešiť problémy, ktoré by neboli schopní riešiť sami. Základným dokumentom Európskej únie je Maastrichtská zmluva, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1993. Na jej základe sa ustanovila Európska únia, ktorá je založená na troch pilieroch – Európske spoločenstvá, spoločná zahraničná a bezpečnostná politika a spolupráca v oblasti súdництва a trestných vecí. V júni 2004 bol schválený text novej ústavnej zmluvy, ktorá sa stane základom Európskej únie. Na jej definitívny vstup do platnosti je potrebná už iba jej ratifikácia v parlamentoch jednotlivých členských štátov, pričom v niektorých z nich bude pravdepodobne vykonané aj referendum o prijatí či neprijatí ústavnej zmluvy. Tým bude splnená podmienka, že členovia medzinárodnej organizácie podpisujú zakladajúcu zmluvu.

Európska únia spĺňa jednoznačne aj podmienku členstva, keďže v súčasnosti pozostáva z 25 členských štátov európskeho kontinentu.

Štruktúra medzinárodnej organizácie predpokladá, že každá medzinárodná organizácia si vytvára svoje orgány, pomocou ktorých vykonáva svoje funkcie. Európska únia si počas svojho vývoja od polovice 50. rokov minulého storočia vytvorila celú skupinu orgánov, ktoré môžeme klasifikovať ako orgány, aké si vytvára medzinárodná organizácia pre svoju činnosť – Rada Európskej únie, Európska komisia, Európsky parlament, Európsky súdny dvor, a ďalšie.

Na základe uvedených charakteristík je možné konštatovať, že Európska únia je medzinárodnou organizáciou. Podľa autorov (napr. L. Lysák), ktorí členia medzinárodné organizácie podľa vecných programov a cieľov, je možné Európsku úniu klasifikovať ako medzinárodnú ekonomickú organizáciu. Ak však vychádzame z medzinárodného práva verejného, Európska únia nie je medzinárodnou organizáciou de iure. De facto však medzinárodnou organizáciou (ak vychádzame z uvedených charakteristík) Európska únia je.

Ing. Martin Grešš

Grešš

Európska únia

Prvé slovenské eurovoľby

Prvé slovenské eurovoľby priniesli najnižšiu volebnú účasť zo všetkých európskych štátov. Slovenskí voliči ich poctili len 16,96 % účasťou, najnižšou v celej Únii. V nových členských krajinách bola účasť nižšia, ako v krajinách EÚ 15, a to od rekordne najnižšej účasti u nás, po Maltu s 82,37 %, kde je účasť povinná. Priemerná účasť sa pohybovala od 30 – 40 %. V EÚ15 sa pohybovala od 37,2 % vo Švédsku až po 90,81 % v Belgicku. Ale v Belgicku, Luxembursku a Grécku sú voľby tiež povinné. Priemer bol približne 45 %. Zo 14-tich mandátov prislúchajúcich Slovensku získali po 3 mandáty SDKÚ, Smer, HZDS - Ľudová strana a KDH. SMK získala 2 mandáty. Podľa zahraničných pozorovateľov víťazstvo vládnych strán bolo prekvapením. Ako hodnotiť tieto výsledky, keď sa volieb zúčastnilo okolo 700 tisíc voličov? Keď sa referenda organizovaného odbormi pár mesiacov pred eurovoľbami zúčastnilo 1,4 mil. voličov, časť politických strán i médiá to hodnotili ako neúspech. Mobilizácia voličov k eurovoľbám bola veľmi slabá, možno hovoriť skôr o demobilizácii, lebo politické strany mali chabý volebný marketing a aj médiá „pripravovali“ voličov na nižšiu volebnú účasť, čo si títo aj osvojili. A keďže nemali jasnú predstavu o fungovaní Únie, ani jej Ústava v čase volieb ešte nebola prijatá, zachovali sa „euroskepticky“. Aj podľa názoru oddelenia pre zahraničné vzťahy Európskeho parlamentu (EP) tesne pred voľbami, „voliči do EP sú pripravení skôr potrestať svojich vodcov za domácu politiku než dohliadať za hranice svojej krajiny. Vzhľadom k súčasnej ekonomickej situácii, dlhom štátnych rozpočtov, prebiehajúcim reformám sociálnych a penzijných systémov voliči zrejme nezvolia tie strany, ktoré sú už niekoľko rokov doma pri moci“. Pretože v predvolebných prieskumoch sa očakávalo jasné víťazstvo opozície aj na Slovensku, nižšia volebná účasť mohla znížiť rozdiel medzi počtom hlasov pre koalíciu a opozíciu. Takáto úvaha sa nakoniec ukázala ako správna a najskalnejší elektorát potom rozhodol o tesnom víťazstve vládnych strán.

Milko

A čo novozvolení europoslanci? Vtlačia sa do pamäti voličov ako naozaj národná delegácia alebo sa rozplynú v politických štruktúrach Únie a jej frakciách? Budú spolu komunikovať v Bruseli a v Štrasburgu častejšie ako v Bratislave, bude na nich pozitívne pôsobiť civilizačný vplyv zavedených parlamentných štruktúr alebo zostanú pri osvedčených deštrukciách. Európsky politický systém funguje na rozhraní medzinárodnej organizácie a štátu a je určitým demokratickým experimentom. Pre našich poslancov je to experiment dupľovaný, pretože nemáme žiadnu skúsenosť zo slobodného rozhodovania v nadnárodnom celku. Takúto skúsenosť nemáme ani v historickej pamäti, lebo v parlamentnom praveku z čias Rakúsko - Uhorska slovenské a ani iné národné politické strany v parlamente neboli povolené.

EP je pomerne veľkým telesom – v dobe keď bol deviatimi štátmi založený mal 410 europoslancov. Pred ostatným rozšírením už 626 a po tohtoročných júnových voľbách ich má 732. Na svete neexistuje žiadny iný volený zbor s takou jazykovou rôznorodosťou.

Demokracia býva spravidla s parlamentom spájaná v troch rovinách: voľbou poslancov, zákonodarnou mocou a vyvažovaním výkonnej a súdnej moci. V súčasnosti je najdemokratickejším prvkom výber poslancov. Ale aj úloha EP v legislatívnej, rozpočtovej a kontrolnej oblasti sa neustále zvyšuje. Zákonodarná iniciatíva však zostáva Komisii a Rade ministrov. Zavŕšenie legislatívneho procesu zostáva na Rade alebo na dohode s Radou.

Tesne po eurovoľbách bola dosiahnutá dohoda na sumite v Bruseli o Euroústave, čo je okrem iného pozitívne aj z toho dôvodu, že EÚ bude už právnickou osobou, ktorou doteraz boli len Európske spoločenstvá. EÚ bude mať v novej Komisii od jesene t.r. aj komisára pre zahraničné veci, ktorý bude zároveň aj podpredsedom Komisie. Posilňovanie druhého a tretieho piliera Únie tak môže postupovať krok za krokom ďalej.

Ing. Ivan Milko, PhD.